

HOE VERHOUDT ISRAËL ZICH TOT HET INTERNATIONAAL RECHT IN DE GAZASTROOK?

DE AFGELOPEN PAAR WEKEN HEEFT ZICH VEEL VOORGEDAAN IN DE GAZASTROOK. ISRAËL HEEFT ALS REACTIE OP DE AANSLAG OP ONSCHULDIGE ISRAELISCHE BURGERS EN DE OPVOLGENDE GIJZELINGEN DE OORLOG VERKLAARD AAN HAMAS. HET CONFLICT ZIET BINNEN DE GAZASTROOK DUIZENDEN LUCHTBOMBARDEMENTEN UITGEVOERD DOOR ISRAËL, TIENDUIZENDEN PALESTIJNSE SLACHTOFFERS EN EEN HUMANITAIRE CRISIS DIE ZICH ONDER ANDERE UIT IN EEN SCALA AAN ERBARMELIJKE LEEFOMSTANDIGHEDEN ZOALS SLECHTE, OF HELEMAAL GEEN TOEGANG TOT ZORG. HET CONFLICT IS CONTROVERSIEEL EN LIGT GEVOELIG BINNEN DE INTERNATIONALE GEMEENSCHAP. HET CONFLICT IS DE AFGELOPEN WEKEN VEEL IN HET NIEUWS, BIJNA DAGELIJKS ZIJN ER BEELDEN TE ZIEN VAN VERWOESTE GEBOUWEN EN VOORNAMELIJK VEEL BURGERSLACHTOFFERS. DE VRAAG DIE MENIG MENS ZICH STELT: HOE VERHOUDEN DE HANDELINGEN VAN ISRAËL BINNEN HET PALESTIJNEN-ISRAEL CONFLICT ZICH TEGENOVER HET INTERNATIONAAL PUBLIEKRECHT?

DOOR ISAAH PATTERSON

DE TERREUR VAN 07 OKTOBER

7 oktober – 13 oktober

TOEPASBAARHEID
INTERNATIONAAL RECHT:

Voor Israël is de toepasbaarheid van het internationaal gemakkelijk te bepalen, er is één erkende overheid en de staat dient zich te houden aan de geratificeerde verdragen en het gewoonterecht. Voor Hamas ligt dit gecompliceerder en bestaat er weinig consensus over de toepasbaarheid.

Wereldwijd wordt de Palestijnse Autoriteit (PLO) erkend als de rechtmatige vertegenwoordigers van het Palestijnse volk.¹ In het internationaal recht is geen consensus over de rechtssubjectiviteit en plichten die gelden voor de facto regimes zoals Hamas. Toch vallen bepaalde gedragingen van Hamas toe te rekenen op grond van verdragen waar Palestina onderdeel van is. Voor het internationaal humanitair recht, dat de regels tijdens een conflict regelt, geldt dat zij voornamelijk voortvloeien uit het gewoonterecht. In het internationaal recht en internationale betrekkingen is breed geaccepteerd dat de facto regimes zoals Hamas zich aan deze regels dienen te houden.² Hierbij kan worden gedacht aan de regels uit conventies en aanvullende protocollen van Genève. Verder hebben andere verdragen die zien op de bescherming van mensenrechten enige doorwerking voor Hamas. Zo heeft de VN-veiligheidsraad, VN-Mensenrechtencommissie, het EHRM³, en interamerikaanse commissie voor mensenrecht met meerdere resoluties en veroordelingen van de facto regimes laten blijken dat de facto regimes niet uitgesloten zijn van het schenden en beschermen van mensenrechten.⁴ Tot slot het Internationaal strafrecht, omdat Palestina is aangesloten bij het statuut van Rome en het internationaal strafrecht ziet op de vervolging van individuen en organisaties die geen staten zijn voor oorlogsmisdaden zijn de bepalingen toepasbaar op grond van verdragen en het gewoonterecht.⁵

VERBOD OP GEWELD

De wereld werd op 07 oktober opgeschrikt door het geweld van terreuror-

ganisatie Hamas.⁶ Hamas heeft meer dan 500 raketten afgevuurd op Israël. Ruim 1400 Israëli's zijn overleden en meer dan 200 mensen zijn gegijzeld door terroristen.⁷

Het gebruik van geweld om doelen na te streven in internationale betrekkingen is verboden via het 'gewoonterecht' maar moet in samenhang worden gezien met het verbod op gebruik van geweld zoals neergelegd in artikel 2 lid 4 VN-Handvest.⁸ In de rechtspraak is breed aanvaard dat een ieder zich dient te houden aan dwingend volkenrecht, deze normen zijn eveneens van toepassing op groeperingen zoals Hamas die de feitelijke macht en gezag uitoefenen in Gaza.⁹

Hamas heeft gewelddadige middelen gebruikt, waaronder het afvuren van honderden raketten en een fysieke grondaanval met automatische wapens tegen Israëlische burgers op Israëliësch grondgebied. Dit leidt tot een schending van het geweldverbod. Daarnaast is het houden van burgers als gijzelaars in strijd met de Geneefse protocollen die gelden tijdens conflict.¹⁰

HET RECHT OP ZELFVERDEDIGING

Door de aanslag heeft Israël op grond van het gewoonterecht en artikel 51 VN handvest het recht om zichzelf te verdedigen. Er moet wel voldaan zijn aan een aantal strikte voorwaarden: niet elke gewapende aanval zorgt ervoor dat een staat het recht heeft op zelfverdediging. Het moet gaan om een zeer ernstige en zware aanval gericht tegen personen of goederen op het grondgebied.¹¹ Het IGH heeft in *Nicaragua v. United States of America* invulling gegeven aan de vraag wanneer sprake is van een gewapende aanval, het moet gaan om "the most grave forms of the use of force."

Is het recht op zelfverdediging zoals vastgelegd in artikel 51 onbepert?¹² Dit zal ontkennend moeten worden beantwoord. Er zijn twee essentiële voorwaarden waarmee een staat rekening moet houden wanneer zij overgaat tot het gebruik van geweld: proportionaliteit en noodzakelijkheid. Deze twee voorwaarden zijn niet terug te vinden in de letterlijke wettekst maar hebben

hun werking via het gewoonterecht.

Het eerste vereiste betreft de proportionaliteit. Dit houdt in dat de reactie in verhouding moet staan tot de initiële aanval. Met andere woorden, de "tegenaanval" moet proportioneel zijn aan de aard en omvang van de oorspronkelijke aanval.¹³ Bijvoorbeeld, het zou in strijd zijn met het proportionaliteitsbeginsel als een klein grensgebied met weinig bebouwing wordt gebombardeerd en daaropvolgend een tegenactie wordt ondernomen die resulteert in de volledige vernietiging van een historische binnenstad. De bedoeling van de proportionaliteitstoets is om gelijkwaardige reacties te reguleren. In het genoemde voorbeeld is de schade van de historische binnenstad veel groter en een onomkeerbaar verlies voor de stad en het land, terwijl een grensgebied waar bijna niets staat weinig tot geen schade toebrengt. Indien wordt vastgesteld dat niet wordt voldaan aan proportionaliteit, dan kan een beroep op zelfverdediging niet opgaan.

Het tweede vereiste betreft de noodzakelijkheid. Om een gewapende aanval te beantwoorden met geweld moet er voor een staat geen andere mogelijkheid zijn om het conflict op te lossen door middel van mediation, diplomatie of arbitrage. Verder kan tijdsverloop van belang zijn. Indien een staat pas maanden later een tegenaanval uitvoert, is het onwaarschijnlijker dat er sprake is van noodzakelijkheid. Hiermee heeft het beroep dan minder kans van slagen.¹⁴ Tot slot kan het voor een staat noodzakelijk zijn om anticiperend op te treden. In het gewoonterecht is aanvaard dat een staat het recht op

BIO

*Isaiah Patterson*Bachelorstudent Rechtsgeleerdheid
aan de Universiteit van Amsterdam

zelfverdediging heeft bij een dreiging van geweld. Dit is mogelijk indien er een directe acute dreiging is, die dusdanig overweldigend is dat er geen tijd is om een strategie of de zelfverdedigingsmiddel te besluiten om de aanval te voorkomen.¹⁵

BOMBARDEMENTEN

Israël maakt gebruik van het recht op zelfverdediging en zij is begonnen met luchtaanvallen op de Gaza strip.

Tijdens het conflict en de luchtaanvallen zijn er internationale verdragen waar zowel Israël als Hamas zich aan dienen te houden. Het Internationale Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (Hierna: IVBPR) is hier een goed voorbeeld van.¹⁶ Zoals de naam weggeeft zijn hier de rechten van burgers vastgelegd. In dit geval beschermen zij voornamelijk de rechten van de Palestijnen in Gaza, denk hierbij aan fundamentele rechten en vrijheden die bescherming bieden tegen oorlogsmisdaden en groepen met macht. Tijdens de eerste dagen na 07 oktober heeft Israël veelvuldig luchtaanvallen en bombardementen uitgevoerd op Hamas doelwitten. Omdat Gaza een van de dichtstbevolkte gebieden ter wereld is, is het uitvoeren van zulke luchtbombardementen zonder onschuldige burgers te raken complex.

Het is niet toegestaan om civiele doelwitten aan te vallen, het is slechts toegestaan om militaire doelwitten aan te vallen die wegens hun aard, locatie of gebruik daadwerkelijk worden gebruikt om militaire doeleinden te bevorderen.¹⁷ Gezien de geringe omvang van Gaza, die vergelijkbaar is met die van het Nederlandse eiland Texel, en de aanwezigheid van ongeveer 2 miljoen burgers, is het buitengewoon uitdaging om uitsluitend militaire doelwitten van Hamas te treffen. Bovendien wordt deze situatie verder bemoeilijkt doordat soldaten, raketten en andere militaire benodigdheden worden verspreid via een uitgebreid ondergronds netwerk dat zich tientallen tot honderden kilometers uitstrekt.¹⁸

Tunnels in Gaza bevinden zich onder ziekenhuizen, scholen en andere open-

bare locaties die voornamelijk worden gebruikt door onschuldige burgers.¹⁹ In de afgelopen weken zijn veel openbare instellingen het doelwit geweest van luchtbombardementen, hierbij komt het beginsel van proportionaliteit terug.²⁰

Israël beweert dat Hamas deze openbare plaatsen gebruikt als schuilplaatsen voor hun militaire activiteiten en voor de voorbereiding van aanvallen.²¹ Dit uitgangspunt zou in dat geval (volgens Israël) de luchtaanvallen rechtvaardigen. Militaire doelen mogen alleen worden aangevallen als er aanzienlijk gevaar bestaat voor verlies van mensenlevens onder de burgerbevolking, schade aan burgerlijke objecten, of een combinatie van beide.²² In de eerste dagen van het conflict heeft Israël tientallen flatgebouwen, scholen en bedrijven gebombardeerd. Uit een Amerikaans onderzoek blijkt dat 40 tot 45 procent van de bommen ongeleide projectielen waren.²³ Kenmerkend voor Gaza is dat de helft van alle inwoners kinderen zijn, hierdoor wordt de proportionaliteitstoets gecompliceerd met het oog op het beschermen van mensenlevens.²⁴

BLOKKADE VAN ESSENTIËLE BENODIGDHEDEN

Verder heeft Israël andere methodes toegepast om Hamas onder druk te zetten, zoals het afsluiten van Gaza. Zo werd er geen water, brandstof, elektriciteit en medicijnen tot de strook toegelaten. Om een beeld te schetsen over de toevoer van deze goederen: in een normale situatie komen er ongeveer 100 vrachtwagens per dag binnen, van 7 tot 27 oktober inclusief weken van volledige blokkade waren dit er in totaal 74.²⁵ Het humanitair recht heeft hier bindende en specifieke regels voor die overschreden zijn. Belangrijke beginselen waar deze regels op zien zijn onderscheid tussen burgers en combattanten en de beperking van onnodig leed.²⁶ Israël versterkt het leed dat is aangedaan door de blokkade en het gaat onnodig leed niet uit de weg door basisvoorzieningen zoals water, voedsel en medicijnen voor humanitaire doeleinden te blokkeren, tevens is het gebruik van honger een oorlogs-

misdad.²⁷ Daarbij is de blokkade ook van toepassing op de normale burgers; er kan daarom niet worden gesteld dat Israël onderscheid maakt tussen combattanten en non-combattanten.²⁸ Zo raken ziekenhuizen zonder voorraad en dit heeft vergaande gevolgen voor de gewonden en baby's in couveuses, dit is in strijd met het geldende recht, het verbod op wreedheid en bescherming van het recht op leven.²⁹

VERVOLG

18 oktober – 27 oktober

EVACUATIE

Op 13 oktober heeft Israël ruim 1 miljoen mensen verzocht om het noordelijke gedeelte te evacueren, zij zijn nu ontvreemd van hun huis en er bestaat een grote kans dat zij nooit meer terug kunnen naar hun normale leven.³⁰ Tussen 18 oktober en 27 oktober heeft Israël ook de communicatie in de hele Gazastrook afgesloten om de coördinatie van de terreurgroep Hamas te bemoeilijken.

Het is niet toegestaan om collectief te straffen.³¹ Zo is het volgens het Verdrag van Genève niet toegestaan om een persoon te straffen voor een daad die zij zelf niet heeft begaan.³² Dergelijke evacuatie maatregelen staan op gespannen voet met essentiële beginselen van het internationaal humanitair recht. Het opleggen van grootschalige evacuaties binnen een korte termijn van enkele dagen maakt het voor burgers, evenals voor ziekenhuizen, onpraktisch om zich adequaat voor te bereiden op de gevaarlijke reis door een gebombardeerde infrastructuur naar het zuiden van Gaza. Zelfs indien zij erin slagen op zo'n grote schaal te evacueren, worden onschuldige burgers gedwongen om op straat te slapen, zich te verplaatsen door een oorlogsgebied, voornamelijk te voet als gevolg van brandstoftekorten, en dit in een reeds dichtbevolkt gebied. Deze situatie is in strijd met verscheidene normen ter bescherming van fundamentele mensenrechten uit de Geneefse verdragen, het VN handvest en het IVBPR. Deze normen en schending daarvan worden actief benadrukt door internationale organisaties, waaronder de Verenigde

Naties en mensenrechtencomité en onderschreven door onafhankelijke organisaties zoals Amnesty International.³³

HEDEN

28 oktober – heden

GRONDOFFENSIEF

Tot slot de meest recente bombardementen op het vluchtelingenkamp in Jabalia. Tijdens een Israëlisch lucht-bombardement op 28 oktober is een vluchtelingenkamp getroffen waar 116.000 burgers op een gebied van 1.4 vierkante kilometer wonen. Op het moment van schrijven zijn er tenminste 50 mensen gedood en ruim 400 gewonden in het kamp.³⁴ Bij het bombarderen van een dichtbevolkt vluchtelingenkamp, zelfs als dit met militaire intelligentie is, is het nagenoeg onmogelijk om onderscheid te maken tussen burgers en combattanten. Sinds begin november is er een groot offensief gaande in de gazastrook waarbij het is-

raelisch leger Gazaanse burgers steeds verder naar het zuiden, richting de grens met Egypte duwt. Op het moment van schrijven is het grondoffensief nog vol gaande en is er weinig informatie beschikbaar over de actuele situatie. Tijdens het grondoffensief geldt het internationaal humanitair recht en dient de Israëlische zich te houden aan de beginselen van proportionaliteit en noodzakelijkheid. Er zijn meer dan 1.3 miljoen mensen ontheemd van hun huis, en zij bevinden zich dicht op elkaar in een extreem klein gebied. Er zijn bronnen van kapot gemaakte huizen en tuinen door Israëlische soldaten en er is vooralsnog bijna geen medische hulp of schoon water in het gebied beschikbaar.³⁵

TOEKOMST

Het conflict in de Gazastrook heeft vele mensenlevens gekost en vormt een donkere bladzijde voor allen. Sinds het begin van de oorlog zijn er 20.000 mensen overleden waarvan een groot

gedeelte onschuldige burgers, vrouwen en kinderen waren.

Op dit moment wordt gesproken over mogelijke genocide door Israël, wat de mogelijkheid opent voor een grondig onderzoek door het Internationaal Strafhof, dat belast is met het onderzoek en vervolging van oorlogsmisdaden. Bovendien zouden er versterkte aansprakelijkheid mogelijkheden kunnen zijn vanwege ernstige schendingen en mogelijke oorlogsmisdaden begaan door Israël. Hierbij is een actieve rol weggelegd voor de internationale gemeenschap. Het is aan de internationale gemeenschap om Israël op te roepen om het Internationaal Humanitair Recht te respecteren. Gezien het Internationaal publiekrecht een gecompliceerde plek heeft binnen de rechtsorde is het moeilijk om naleving van de normen af te dwingen. Het is nu aan Israël en de internationale gemeenschap om de schendingen te stoppen en vrede te bevorderen. ■

¹ VN-Resolutie 3236.

² Genugten, NJB 2010/12. & Merkourios 2012, Volume 28/Issue 74.

³ Europees Hof voor de Rechten van de Mens

⁴ UN Doc. A/AC.134/SR.58 (1970); A/C.6/SR.1206 (1970). Zegveld, 2002. Ahmed VS Austria, 25964/94 1997.

⁵ M Cherif Bassiouni, Introduction to International Criminal Law (Transnational 2003) 68. 'The responsibility of non-state actors is not a new category of subjects in ICL, because international criminal responsibility is individual'.

⁶ Hamas is een Palestijnse politieke en militante organisatie met drie belangrijke componenten: een politieke tak voor het bestuur, een militaire tak die door velen als terroristische organisatie wordt gezien, en een sociale tak voor onderwijs, zorg en cultuur.

⁷ Op het moment van schrijven.

⁸ De soevereiniteit is een complex concept. Echter, in het kader van dit artikel zal voor het gemak worden gesproken van conflicten tussen staten. Gewoonterecht verwijst naar een set van ongeschreven bindende regels en normen die ontstaan zijn door herhaalde en consistente praktijken in de loop van de tijd.

⁹ Zie ook Genugten, NJB 2010/12.

¹⁰ Vierde protocol van Genève: Art. 34, 147. Zie verder statuut ICC.

¹¹ Het Internationaal Gerechtshof is het belangrijkste gerechtelijke orgaan van de Verenigde Naties.

¹² Artikel 51 VN-Handvest.

¹³ The Margin of Appreciation in International Human Rights Law: Deference and Proportionality. p. 178

¹⁴ ICJ, military and paramilitary activities in and against Nicaragua. (Nicaragua vs. United States of America)

¹⁵ De zogenaemde Caroline-Criteria vormen een onderdeel van het dwingend volkenrecht. De criteria voor zelfverdediging bij een dreiging zijn: 'Necessity of self-defence, instant, overwhelming, leaving no choice of means and no moment of deliberation.

¹⁶ Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten, New York.

¹⁷ Artikel 52 IVBPR

¹⁸ <https://nos.nl/nieuwsuur/video/2496033-de-tunnels-van-hamas>

¹⁹ <https://www.nytimes.com/interactive/2023/11/10/world/europe/hamas-gaza-tunnels.html>

²⁰ <https://modern diplomacy.eu/2023/12/03/gazas-main-public-library-and-dozens-of-hospitals-destroyed-in-israeli-bombing/>

²¹ <https://www.idf.il/en/mini-sites/hamas-israel-war-24/all-articles/hamas-positions-headquarters-under-gaza-s-shifa-hospital/>

²² Artikel 57 lid 2 protocol 1.

²³ <https://abcnews.go.com/International/timeline-surprise-rocket-attack-hamas-israel/story?id=103816006>, <https://edition.cnn.com/2023/12/13/politics/intelligence-assessment-dumb-bombs-israel-gaza/index.html>

²⁴ <https://www.npr.org/2023/10/19/1206479861/israel-gaza-hamas-children-population-war-palestinians#:~:tex->

[t=The%20current%20war%20in%20Gaza,47.3%25\)%20are%20under%2018](t=The%20current%20war%20in%20Gaza,47.3%25)%20are%20under%2018).

²⁵ <https://nos.nl/liveblog/2495527-gevechten-in-gaza-maar-het-lijkt-nog-niet-het-verwachte-grondoffensief-internet-plaats-in-gaza>

²⁶ Eerste en tweede protocol Geneefse conventie. Voor het beginsel van onderscheid geldt: Eerste protocol Art. 48 jo. 50 jo. 51. jo 52. Voor het beginsel ter voorkoming van onnodig leed geldt Eerste protocol art. 35 jo 36.

²⁷ Artikel 54 Eerste Protocol Geneefse Conventie

²⁸ Idem dito 26.

²⁹ Art. 6 jo. art. 7 IVBPR.

³⁰ https://www.ochaopt.org/content/hostilities-gaza-strip-and-israel-flash-update-16?_gl=1*13qcs8t*_ga*MTM-1MjYxMTQ5My4xNjk5MDQ3OTM0*_ga_E60ZNX2F68*MTY50-TA0NzkzMy4xLjAuMTY50TA0NzkzMy42MCAwLjA

³¹ Deze bepaling volgt uit het gewoonterecht en o.a. Artikel 33 vierde verdrag van Genève (1949).

³² Artikel 33 vierde verdrag van Genève (1949).

³³ <https://news.un.org/en/story/2023/10/1142282>

³⁴ <https://nos.nl/collectie/13959/artikel/2496132-veel-doden-bij-luchtaanval-op-vluchtelingenkamp-gaza-volgens-israel-hamas-schuilplaats>

³⁵ <https://www.hrw.org/news/2023/12/18/israel-starvation-used-weapon-war-gaza>

³⁶ <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-67764664>

³⁷ Art. 40 jo 41 ILC.

³⁸ Art. 48 ILC